

խաղարձ հաճութեամբ եւ սիրով պատկուին ընդ միմեանս, որպէս զի ապագայում տրտնջելոյ համար աւելի տեղիք եւ իրաւունք չկրնան ունենալ, եւ համբերութեամբ տանին միմեանց պակասութեանց՝ որ անշուշտ ամեն ամուսիններու մէջ քիչ թէ շատ կրնան գրտնուիլ: Սորա համար է որ պաշտօնական նշանագրութիւնը անհրաժեշտ կարեւոր է:

Յրինաւոր նշանագրութեան կանոնաց հակառակ տեսնուած զեղծմանց եւ զանցառութեանց մէջ անշուշտ աւելի պատասխանատու պիտի համարուին ծխական քահանայք եւ մերձաւոր եկեղեցական վարչութիւն, եւ եթէ շահամուլթիւնը չպաշարէ եւ չկուրացնէ՝ իհարկէ նոքա ոչ թէ միայն չեն ներեր մեր սիրելի եղբարց եւ ազգայնոց՝ ժողովրդեան կանոնադանց լինելոյ եւ զեղծմանց ենթարկուելոյ համար, այլ եւ կարող են համոզիւն խրատներով՝ մինչեւ անգամ կենդանի օրինակներ նկարագրելով յորդորել եւ արգելք դնել, եւ այս աւելի դժուար չէ նոցա համար՝ եթէ հետեւին իւրեանց սրբազան կոչման եւ պարտուց մէջ նախանձախնդիր հանդիսանալ եւ զեղծմունքներէն յառաջացած եւ յառաջանալիք վնասներու եւ վտանգներու նկատմամբ գաղափար եւ գիտակցութիւն ունենալ: Ուստի Վ.Ե.Հ. Հայրապետ այս անգամ նոցա վերայ մեծ պարտք կ'դնէ եւ կրղգուշացնէ՝ որպէս զի պատժոց չեն թարկուին:

Նոյն խոսք մեր եղբարք ինքնին զգալով ընտանեկան կենցաղավարութեանց

ծանր եւ փափուկ խնդրոյ վտանութիւնը՝ կարեւորութիւնը եւ նշանակութիւնը, երբէք եւ ոչ ումեք՝ ուր որ լինի՝ չպիտի ներեն այնպիսի զանցառութեանց մատնուելոյ եւ հասկացողները առանց կրից պէտք է որ զիրար զգուշացնեն եւ համոզիւն յորդորանքներով բարենախանձ հսկողութեան մղեն, որով միանգամայն Հայկական ընտանեկան կենցաղավարութեանց եւ յարաբերութեանց մէջ ի տեղիս տեղիս յաճախող ցուալի գժտութիւնքը եւ դառն հետեւանքը՝ անշուշտ հետզհետէ կ'պակասին՝ ինչպէս նաեւ վատօրինակ մուլթիւնքը կրկարճուին:

Վ. Ե. Մ.

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ.

(Ծ Ի Ն Ի Ն Ի Ն Ի Ն)

Ե Ր Կ Ի Ն Ք.

Մովսէս իր պատմութեան սկիզբը նախապէս երկնի եւ երկրի ստեղծելը դնելով, հակառակ կարծեաց հեթանոս փիլիսոփայից ցոյց կուտայ, որ թէ յերկինս ինչ որ կը մըռնեմք մտքով, եւ թէ յերկրի ինչ որ կը գամք արտաքին զգայարանքով, թէ երեւելիները եւ թէ աներեւոյթները ինքնագոյ չեն, եւ ոչ յաւիտենակից Աստուծոյ, այլ արարած մի Արարչին որ ստեղծած է զամենքն յոչնչէ միայն բանիւ բերանոյ, երբ եւ որպէս կ'ամեցեր է:

Այս պատմութեան մէջ հարկաւոր նկատելիք են նախ այն, որ երկնից ըս-

տեղծումը նախադաս դնելով կցուցանէ նախ զայն կատարելապէս ստեղծած իր ամեն բովանդակութեամբը, այս է, հոգեղէն գոյացութեամբը. — երկրորդայն, որ երկրագնդին վրայ խօսելով, կ'յայտնէ նորա անպատրաստ եւ աներեւոյթ լինելը:

Մովսէսի այս կերպով խօսելու վրայ զանազան կարծիքներ եղած են. բայց մենք աւելի հաւանականը ընտրելով կ'զննենք: Աստուած իր փառաց մեծութիւնը ցուցանելոյ համար յառաջ քան զերկիրս ստեղծած է երկինքը իր մէջ բովանդակեալ հոգեղէն գոյացութեամբը. ապա, երբ երկնից ազատ եւ անձնիշխան հոգեղէն գոյացութեանց մի մասը ապստամբութեան պատճառաւ կործանեցան յերկնից, իր ամենակարող զօրութիւնը եւ բարութիւնը յայտնելու նպատակաւ ստեղծեր է երկիրս:

Բայց որովհետեւ Մովսիսի նպատակը եղած է միմիայն մարդկային մտաց հասողութեամբ յայտնած անուղիղ գաղափարաց դէմ — Աստուածային արարչական զօրութեան ճշմարտութիւնը յայտնելը, եւ տիեզերացս դատարկութեան մէջ լքելու շամանդաղ լուղացող էական գոյութեանց սկզբնապատճառը յանդիման կացուցանելը, վասնորոյ երկնից լինելութեան հանգամանաց մասին աւելորդ համարելով խօսել, միմիայն երկրիս ստեղծանելը հանգամանօրէն կսկսի պատմել:

Մենք որովհետեւ երկրիս վրայ առանձին յօդուածով պիտի խօսինք, այժմ սկսենք երկնից վրայ խօսել:

Երկինքը որ ի վեր քան զերկիրս կնկատեմք իբրեւ մի աստղալից եւ զարգարուն վրանաձեւ երկրիս վրայ հովանացեալ գոյացութիւն, թափանցիկ, անօր, բնագէտները կ'համարին համատարած տիեզերքիս մի մասը կամ զանազան մեծ եւ փոքր մտացածին շրջաններով շրջապատած մի պարունակութիւն, որոյ սահմանը կսկսի լուսնի կամարէն կամ շրջանէն եւ կ'ընթանայ մինչեւ այն տեղը կամ կամարը՝ որ ամենանուրբ եւ թափանցիկ նիւթէ կձեւանայ, եւ կասուի «հրեղէն երկինք»:

Երկնից պարունակութիւնը կամ տարածութիւնը համեմատելով երկրագրնախ մեծութեանը հետ՝ այնչափ մեծ է, կասեն, մինչեւ երկիրս նորա ընդհանուր տարածութեան մէջ լողացող կէտ կամ շամանդաղ մի է, եւ կբաժանեն ի տասն պարունակութիւնս կամ կամարս, որոց մի մի պարունակութեանց մէջ կ'զննեն մոլորակաց ընթացքը կամ շրջանը: Այսպէս:

Առաջին շրջանը լուսնի կամարէն սկսեալ մինչեւ հինգերորդ կամարն, ուր կ'պարունակուին Նրեւակի, Աուսընթազի, Հրատի, եւ երկրիս շրջանները. որոնք կ'պատեն արեգական շուրջը. հինգերորդէն մինչեւ եօթներորդ կամարն, որք են երեք շրջանք, ուր կ'պարունակի Արուսեկի, Փայլածուի եւ Աուսնի շրջանը, որ եւ կ'պատի երկրիս շուրջը. ութներորդն՝ որ սուրբ գրոց մէջ «հաստատութիւն» կասուի, աստղալից երկինքն կամ կամարն է: Իններորդն՝ որ «սպակեղէն երկինք» կասուի՝ աւելի նուրբ եւ անօր լինելուն համար, կըը-

